

Immateriaalioikeudet digiajan kiviriippa

21.5.2007 13:50 — Tuomas Karvonen

VTM Kai K. Kimppa väittelee immateriaalioikeuksien kriisistä Turun yliopistolla ensi lauantaina. Väitöstyössä osoitetaan, että erityisesti tekijänoikeuden ja patentin oikeutuksen perusteleva perinteisellä tavalla on hyvin ongelmallista.

Perinteisten immateriaalioikeuksien perusteena ovat omistusoikeus ja velvollisuudet immateriaalisen eli aineettoman tuotteen tekijää kohtaan. Immateriaalioikeuksien kuten tekijänoikeuksien ja patentin oikeuttaminen ei digitaalisella ajalla ole kuitenkaan helppoa.

Informaation digitalisoituminen muuttaa sen levittämisen luonnetta merkittävästi. Kun informaatio aiemmin tallennettiin analogisessa muodossa - tekstinä paperille tai vaikkapa kohoumina levyille - nyt se tallennetaan yhä enenevästi bitteinä, mediariippumattomasti. Informaation kopiointi on helppoa ja tapahtuu lähes ilman kustannuksia, Kimppa pohjustaa.

Kimpan mielestä omistusoikeus tai velvollisuus immateriaalisen tuotteen tekijää kohtaan ovat riittämättömiä syitä immateriaalioikeuksien perusteeksi. Omistusoikeus perustuu resurssien rajallisuuteen, minkä digitalisaatio on käytännössä poistanut.

Immateriaalioikeudet myös rajoittavat materiaalista omistusoikeutta, joka on klassisesti nähty perusoikeudeksi. Velvollisuus immateriaalisen tuotteen tekijää kohtaan taas on yksipuolinen argumentti, sillä sen esittäjät eivät tyypillisesti ota huomioon immateriaalisen tuotteen käyttäjiä kohtaan olevia velvoitteita.

Kimppa osoittaa myös yhteisön hyvän immateriaalioikeuksien perusteena kyseenalaiseksi. Työssä pohditaan lisäksi historiallista näkökulmaa. Kimppa toteaa lähes kaikkien yhteiskuntien rikkoneen toistensa immateriaalioikeuksia oman teollistumisensa aikana. Jostain syystä tämä oikeus ei yllä parhaillaan teollistuviin maihin asti. Nyt teollistuvat maat kuitenkin tyypillisesti rikkovat kansainvälisiä immateriaalioikeuksia joko jäämällä sopimusten ulkopuolelle tai olemalla räikeästi välittämättä niistä.

Vaihtoehtona gpl

Immateriaalioikeuksien nykyiset suoja-ajat eivät Kimpan mukaan voi olla mielekkäitä, mikäli niiden tavoitteena on edistää tiedon leviämistä ja edelleenkehittämistä yhteiskunnassa. Tekijänoikeudet säilyvät yleensä 70 vuotta tekijän kuolemasta ja patentin suoja-aika on 20 vuotta. Ohjelmistojen tyyppillinen käyttöikä on alle kymmenen vuotta ja muunkin median tuotosta valtaosa tehdään ensimmäisien muutaman vuoden aikana.

Myöskään inhimillisesti katsoen ei erityisesti tekijänoikeutta voida Kai Kimpan mielestä perustella. Tekijänoikeus sulkee pois vapaan käytön ja varsinkin edelleen kehittämisen käytännössä kaikkeen yksilön eliniän aikana tuotettuun immateriaaliseen.

Ohjelmistojen kohdalla jo 20 vuottakin on liian pitkä aika tuotteen edelleenkehittämistä varten sen vapauduttua edes patenttisuojan alta puhumattakaan tekijänoikeudella suojatuista ohjelmistoista. Näistä syistä johtuen valtava määrä luovaa työtä jää tekemättä ja pyörää keksitään yhä uudestaan ja uudestaan.

Vaihtoehtona nykykäytännölle Kimpan työssä tarjotaan vapaan ja avoimen lähdekoodin kehityksestä tuttua gnu gpl - tai Creative Commonsin lanseeraamaa Attribution-ShareAlike -lisenssiä lähtökohdaksi, jolla kaikki immateriaalinen tulisi julkistaa.

Erityinen suoja tulisi immateriaalisille töille antaa vain poikkeustapauksissa - silloin kun voidaan selvästi perustella suojan tarpeellisuus. Tällöinkin suojan tulisi olla nykyistä ajallisesti merkittävästi lyhyempi ja vahvuudeltaan selvästi heikompi.

<http://www.digitoday.fi/viihde/2007/05/21/immateriaalioikeudet-digiajan-kiviriippa/200712312/66>